№ 53 Ապրիլ 17 (29) **1879** Ապրիլ 17 (29) № 53

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ կէս տարւանը 6 րուբլ:

Թիֆլիսում գրւում են միայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեր պատասխանը:—Ներքին տեսութիւն: Դարձեալ Հայոց Թատրոն: Նամակ Խմբագրին: Ներքին լուրեր:—Արտաքին տեսութիւն: Բէլգիա: Թերճէմանը Էֆքեար լրագրի թղթակցութիւնը: Արտաքին լուրեր:—Խառն լուրեր:—«Մշակի» հեռագիրներ:—Յայտարարութիւններ:—Տեղեկացոյց:

ՄԵՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«Մշակի» № 46 մէջ տպւեցաւ մի նամակ Ախալցխայից, որի մէջ ախալցխացիները մեզանից խորհուրդ էին հարցնում այդ քաղաքում «Արարատեան» ընկերութեան համար փողեր հաւաքելու դիտաւորութեամբ մի ընկերութիւն հիմնելու մասին:

Ախալցխացիների դիտաւորութիւնը շատ գովելի է և այդ տեսակ ընկերութիւն շատ հեշտ է իրագործել մասնաւոր կերպով, որոշ թւով նուիրատուներ ունենալով, որոնցից իւրաքանչիւրը կը պարտաւորւի տարեկան մի յայտնի գումար նուիրել յօգուտ ընկերութեան:

Նամակի մէջ յիշւած բոլոր կէտերի հետ մենք համաձայն ենք, միայն աւելորդ ենք համարում պահանջել Կ. Պոլսի «Արարատեան» ընկերութենից, որ նա տարուց տարի առանձին հաշիւ տայ ախալցխացիներին, որովհետև այնպէս էլ ընկերութիւնը իւրաքանչիւր տարի իր ընդհանուր հաշիւները տպում է և հրատարակում է:

Իսկ եթէ ախալցխացիները կամենում են հիմնել մի ընկերութիւն և պաշտօնապէս հաստատել տալ այդ ընկերութիւնը, մենք խորհուրդ կը տայինք նրանց օգուտ քաղել Բագւի Մարդասիրական ընկերութեան կանոնադրութենից, յարմարեցնելով այդ կանոնադրութիւնը բոլոր հայերի մէջ լուսաւորութեան տարածման գործին:

Ի հարկէ այդ տեսակ ընդարձակ կանոնադրութեամբ մի ընկերութիւն աւելի լաւ կարող է աջողել Կովկասեան մայրաքաղաքում, քան թէ փոքրիկ Ախալցխայում, բայց որովհետև մտքի սկզբնաւորութիւնը պատկանում է Ախալցխային, թո՛ղ փորձեն:

Այնու ամենայնիւ մեր անկեղծ կարծիքը և համոզմունքը այն է, որ ախալցխացիները լաւ կանէին, եթէ առանց ընդարձակ ձեռնարկութեան պլաններին հետևելու, սկզբին ձեռք տային մի համեստ մասնաւոր յանձնաժողովին, հոգաբարձութեան պէս, որի նպատակը և պաշտօնը կը լինէր նուիրատուների տարեկան նուէրները հաւաքելու և «Արարատեան» ընկերութեանը հասցնելու, իսկ յետոյ տեսնելով որ գործը լաւ է գնում ձեռք տային և մի հաստատ ընկերութեան հաստատութեան:

Այն ժամանակ այդ տեսակ ընկերութիւն կը հիմնւէր հաստատ հիմունքների վրա, և անդրկովկասեան ուրիշ հայաբնակ քաղաքները տեսնելով տարիների ընթացքում որ գործը աջող է ընթանում, ժամանակով կը հետևէին ախալցխացիների օրինակին:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

Վերջապէս մենք ունենք թատրոն:

Պ. Գրիգոր Արծրունին յարմարեցրեց իր գալէրէայի անկիւններից մինը թատրոնի շինութեան համար: Թատրոն կայ ուրեմն:

Կան հին և նոր թատրոնական ոյժերը: Հին ոյժերից մնացել են չորս թէ հինգ անձինք միայն, այնպէս որ այդ հին ոյժերը կորցրին իրանց ամբողջութիւնը (ensemble): Նորերը դեռ ևս անկանոն կերպով կազմակերպւած լինելով, նրանց վրա առ այժմ յոյս դնել անկարելի է:

Կայ որոշ գումար մինչև տասը հազար րուբլի, որ հաւաքւեցաւ շնորհով հայ թատրոնի մշտնջենական աշխատակից իշխան Եազօն Թումանեանցի և հայ թատրոնի գաղափարի համար իր կեանքի ամբողջ ոյժերը նուիրող Պ. Սունդուկեանցի: Կայ ընտրւած մասնաժողով, որ բաղկացած է Թիֆլիսի հայ ինտելիգենցիայի ամենայայտնի անձինքներից:

Մնում է այժմ իրագործել հայոց թատրոնական խումբը:

Բայց ի՞նչ է հարկաւոր անել, որ կանոնաւորւի մի լիակատար, օրինաւոր թատրոնական խումբ, որ կարողանար առաջ տանել հայոց թատրոնի բեմական գործը: Երբ կայ արդէն թատրոնի շինութիւն, կայ գումար, կայ հայոց թատրոնի գոյութեան համար հոգացող նշանաւոր անձինքներից կազմւած վարչութիւն, ուրեմն մնում է միայն կազմել խումբ:

Եւ, ահա, իմ կարծիքով, ինչպէս է հարկաւոր կազմել այդ խումբը: Ինչպէս ասացի կան երկու ոյժեր, հինը և նորը: Առաջինից մնացել են միայն մի քանի անհատներ, իսկ երկրորդը կազմում է մի ահագին լէգիօն, որ սփռւած է ամբողջ Թիֆլիսում, կրելով իր վրա սիրողների անունը: Ովքեր են այդ սիրողները. հասարակութեան ամեն դասակարգին պատկանող թատրոնական արհեստին ընդունակ և անընդունակ տղամարդիկ և կանայք: Բայց եթէ մէկ տեղ հաւաքէինք այդ բոլոր թատրոնասէրներին և ձեռնամուխ լինէինք որոշել ընդունակներին անընդունակներից, կը մնար մի փոքրիկ խումբ, որի վրա աւելացնելով հին ոյժերից մնացած, գործունէութեան համար մի քանի դեռ ևս ընդունակ անհատներին, այն ժամանակ կը կազմւէր մի զօրաւոր խումբ: Այն ժամանակ կորոշւէին իսկական թատրոնասէրները, որոնց միակ նպատակը կը լինի հայոց թատրոնի իրագործելը և նրա առաջադիմութիւնը, թատրոնի համար հոգացող վարչութեան իրաւունքների հսկողութեան տակ:

Բայց այդ խումբը պիտի կազմւի իսկական, անկեղծ, անաչառ թատրոնասէրներից, որոնք իսկոյն պիտի բաժանւեն երկու կարգ. մինը պարունակելով իր մէջ թատրոնական ամենահարկաւոր, հազւագիւտ ոյժը, այն է կանանց ոյժը, պիտի խորշի միւսից, անուանելով իրան սիրողներ և դրօշմելով միւսի ճակատին արհամարհական դերասան անունը:

Սիրողների խմբին պատկանող թէ տղամարդիկ և թէ կանայք իսկոյն կասեն. ես ինչպէս կրեմ դերասանի անունը, երբ դա այնքան արհամարհական է: Եւ կը սկսեն գործել առանձին, խանգարելով միւս խմբի գործունէութիւնը: Ի հարկէ ես հասկանում եմ որ կը գտնւեն և բացառութիւններ, որոնք դրդւած որ և է բարեգործական անհրաժեշտ պատճառից, հազիւ թէ տարւայ մէջ մի երկու անգամ դուրս են գալիս բեմ: Սրանք պատիւ են բերում հայ հասարակութեանը և նրա դեռահաս թատրոնի գործին:

Դերասան անունից խորշող սիրողներին և պարոններին ես կասեմ. մեզանում չը կան դերասաններ: Դերասանը նա է ով ապրում է դերասանական արհեստով, ով ունի իրաւունք, տեղ և միջոց վաստակելու այդ արհեստով իր օրական ապրուստը: Մեզանում չէ եղել և չը կայ ոչ մին, որ ապրէր լոկ այդ արհեստով:

Վերջապէս թո՛ղ դարձեալ որոշւեն այդ պատուելի սիրողները, այդպէս անուանած դերասաններից, բայց ի՞նչի չը գործել միասին, քանի որ երկուսի նպատակն է նոյնը՝ հայոց թատրոնի օգուտը: Թո՛ղ սիրողները և դերասանները որոշեն իրանց մէջ գործունէութեան մի ընդհանուր նախագիծ, ենթարկւելով թատրոնական մի որոշ վարչութեանը, որ կայ և որ պիտի հոգայ միայն թատրոնի առաջադիմութեան համար: Թո՛ղ կանոնը լինի երկուսի համար ևս մի և նոյնը և գործունէութիւնը ընդհանուր: Թո՛ղ սիրողը իրան սիրող անուանի աֆիշայի վրա, դերասանից որոշւելու համար և եթէ ուզէ, իր վաստակածը նուիրի իր ցանկացած բարեգործական կամ մարդասիրական նպատակին:

Եթէ այդպէս չը գործենք, այլ ընթանանք միմեանց դէմ մրցութեան ճանապարհով մի ոյժը կը քանդէ միւսի կառուցած շէնքը և երկուսը միասին կը հանեն մի շատ տխուր հետևանքի՝ հայոց թատրոնի կատարեալ կործանման, մինչդեռ մենք չունենք ոչ հաստատ թատրոն, ոչ թատրոնական արհեստ, ոչ միջոց և յարմար ժամանակ միմեանց դէմ մրցութեան համար:

Գ. Չմշկեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 13 ապրիլի

Ձեր պատուական լրագրոյն անցեալ համարներէն մի քանիսին մէջ երբեմն երբեմն յիշատակած էիք Ռուբինեան վարժարանի նկատմամբ, բայց բոլորովին համառօտ լինելով այն յիշատակութիւնքը, ընդարձակօրէն տեղեկութիւն տալ և գործոյն կարևորութիւնը ազնիւ ժողովրդոց լիովին բացատրել մեզ կը պատկանէր: Ուրախ եմ, որ թէև փոքր ինչ անագան, բայց վերջապէս պատեհ առիթը կը ներկայանայ ինձ, որ կանխաւ խոստմանս համաձայն սոյն ձեռնարկութեան բոլոր հանգամանքը մանրամասնաբար բացատրեմ հրապարակաւ 'ի գիտութիւն և յուրախութիւն մեծարոյ ազգայնոց:

Ռուբինեան ուսումնարանը 1870 թուէն ըսկսեալ մի հաստատութիւն է Կ. Պօլսոյ մէջ, ազգային երկսեռ մանկանց կրթութեան և դաստիարակութեան նուիրեալ. այդ կրթարանը ինը տարիներ յարատև և արդիւնաւոր կերպիւ շարունակեց ուսման ընթացքը մեր վերատեսչութեան և հսկողութեան ներքև, որոյ մասին չեմ ուզեր որ ես անձնագով լինիմ, այլ բաւական կը համարիմ Կ. Պօլսոյ Ներսէս Սրբազան Պատրիարքին, և Ազգ. Կրօնական ժողովոյն վկայութիւնքը յիշել այդ վարժանի մասին, որ առ Վեհափառ Հայրապետն ուղղեալ պաշտօնական գրութեանց մէջ վկայած և հաստատած են. նա ևս ազգային լրագրաց հրապարակային գովեստները, ականատես վկայից և բազմաթիւ ծնողաց և այցելուաց անկեղծ վկայութիւնքը մի առ մի յիշել աւելորդ է:

Ռուբինեան ուսումնարանը ունի այժմ Կ. Պօլսոյ մէջ 10 հազար մանէթ արժէքով մի շէնք, որ առանց որ և է ազգային օժանդակութեանց՝ միմիայն իմ քրտամբս և աշխատութեամբս ձեռք բերած եմ: Բայց վերջին երկու տարիներուն մէջ, աղետալի և աշխարհաւեր պատերազմին երեսէն, ծնողաց շատին անյաջողութեանց և ձախորդութեանց պատճառաւ, փոքր ինչ պարտուց ենթարկւեցաւ յիշեալ ուսումնարանը:

Մեք, ինչպէս շատերը, 'ի վաղուց անտի համոզուած լինելով որ ազգային վերակենդանութիւնը և Հայաստանի վերաշինութիւնը լուսաւորութեամբ և գիտութեամբ միայն հնարաւոր է, մեր մասնաւոր և փոքր աշխատութեամբ այդ ընդհանուր դաստիարակութեան գործոյն մասնակցեցանք. բայց այժմ որ պարագայները և ժամանակը փոխուած, ընդհանուր ազգէն ընդհանուր շարժում և աշխատութիւն կը պահանջէ՝ զարգացման և յառաջադիմութեան համար. միւս կողմանէ ուրախութեամբ տեսնելով որ ազգօգուտ ընկերութիւններ, ինչպէս Արարատեան և Դպրոցասիրաց արևելեան բազմաշխատ ընկերութիւնները, որոնք բուռն ճիգեր կը թափեն Վասպուրականի և Տարօնոյ Մամիկոնեան աշխարհներու մանկանց լոյս և գիտութիւն սփռելու և հայ ազգին աղետից ու վշտաց վերջ տալու:

Այս ոգւով և այս նպատակաւ ես ևս ինձ

բաժին ընտրած էի Հայաստանի սիրտը և կեդրոնը գտնուած բարձր Հայոց Կարնոյ «Էրզրում» քաղաքին մէջ Երկրագործական ընդարձակ ուսումնարան մի բանալ, և թէ Կարնոյ գաւառի և թէ նորա մերձակայ գտնուած, Բասէնու, Ալաշկերտի, Բաբերդի և Խնուսայ վիճակաց հայ մանկանց ոչ միայն մտքի լոյս և սրտի կրթութիւն, այլ և ուսման հետ զուգընթաց նաև հիմնական արուեստ մի ուսուցանել, այն է՝ երկրագործութիւն, գերագոյն և ամենագլխաւորն արուեստից:

Այս տեսակ ձեռնարկութեանց համար, թէև զօրաւոր ընկերութիւն մի հարկաւոր էր, բայց մեք ժամանակին դժուարութիւնները և պարագայները նկատողութեան առնելով, այդ կազմուելիք ընկերութիւնը ետքի թողուցինք, որ ժամանակին կը յուսամ թէ օրինաւոր և զօրաւոր կերպիւ պիտի կարողանամք կազմել:

Առ այժմ ժամավաճառ չը լինելու և գործոյն ապահովութիւն և վստահութիւն ներշնչելու համար խնամակալութեան պէտքը զգալի էր, ուստի Կ. Պօլիս գտնուած միջոցիս, ազգասէր և քաջ արուեստագէտ, երբեմն մեր մանկութեան և աշակերտութեան ժամանակ ազգային հիւանդանոցի երկրագործական անդրանիկ ուսումնարանի վերատեսուչ Ամասեան Մեծ. Յակոբ էֆէնտիին խնդրեցինք որ իւր նախագահութեան տակ խնամակալութիւն մի կազմէ, և ես իմ սեփական Ռուբինեան վարժարանի 10 հազար մանէթ արժէք ունեցող շէնքը դրամագլուխ դնեմ և անմիջապէս գործի սկսենք. բայց որովհետև շէնքը փոքր ինչ պարտք ունենալով և այս տեսակ մեծ գործի մը բաւելու չափ զօրաւոր գումար մը չը լինելով, խորհեցանք դիմել Վեհափառ և ընդհանրական Հայրապետին ամենայն Հայոց, որպէս զի նեղութեան և պարտուց օժանդակելով մեր ձեռնարկութեան ժամ յառաջ գլուխ հանելուն նպաստէ:

Բիւր շնորհակալութիւն Վեհափառ Հայրապետին, որ իւր ունեցած բուռն սիրով և ազգային լուսաւորութեան և զարգացման նախանձախնդիր և վեհանձն ոգւով, ինչպէս որ բիւրաւոր օրինակներ տուած է մինչև ցարդ. պսակեց մեր բաղձանքը և չը մերժեց Կ. Պօլսոյ հայոց ազգասէր Տ. Ներսէս սրբազան պատրիարքի խնդիրը, և պէտք եղած ձեռնտուութիւնը խոստանալով հանդերձ, հրաման շնորհեց մեզ առանձին հայրապետական կոնդակաւ դիմել սիրելի ազգին եւ ազնիւ հայ ժողովրդոց մարդասիրութեանն և օժանդակութեանը:

Հազա՛ր շնորհակալութիւն նաև Տփխիսու պատուական և ազնիւ ազգայնոց՝ որք առաջինը լինելով այս մեծ և նուիրական գործոյն, իրենց համակիր զգացումը, սէրն ու յարգանքը և առատաձեռն օժանդակութիւնը նուիրեցին և կը նուիրեն, և համակրութեամբ ու պարծանօք կը յայտարարեմ որ պանծալի, փառաւոր և յաղթական արձան մի պիտի կանգնեն հայրենեաց սրտին և հոգւոյն վերայ 'ի փառս և ի պատիւ իրենց և ընդհանուր ազգին:

Եւ որովհետև մենք ամեն ատեն չէինք կարող ներկայ գտնուիլ անձամբ ի Տփխիս և կամ ուրիշ քաղաքներ, ուստի մշտատև պաշտպանութեան և օժանդակութեան և միանգամայն ազնիւ ժողովրդեան կատարեալ վստահութեան և ապահովութեան համար Ռուսաստանի մէջ ևս պատուաւոր և վկայեալ անձերէ խնամակալ յանձնախմբի մը պէտք կար:

Արդ, ուրախութեամբ սրտի կը ծանուցանեմք, որ այդ մասին ևս մեր բաղձանքը պսակուեցան, թէ և փոքր ինչ ուշ. երկուքին պատուական և ազգասէր անձինք իրենց հաճութիւնը և բարի կամեցողութիւնը նուիրեցին, և Ռուբինեան Երկրագործական ուսումնարանի խնամակալութեան պաշտօնը ազգասիրաբար յանձն առին, որոց առաջինն է, Տփխիսու առաջին վաճառականներէն մեծապատիւ պ. Աղէքսանդր Մանթաշեանց պատուաւոր և բարձր ազգայինը. և երկրորդը՝ դարձեալ Տփխիսու պատուաւոր և ուսումնական ազգայիններէն մեծ. պ. Աբգար Յովհաննիսեանց «փորձի» խմբագիրը, որոնք ի հարկին մի քանի անձինք ևս իրենց հետ պիտի ընկերացնեն: Սոքա պիտի լինեն գանձապահ հաւաքելի ամենայն դրամոց յանուն Ռուբինեան Երկրագործական ուսումնարանի. թէ Տփխիսու և թէ ռուսիաբնակ ազնիւ ազգայնոց և ամենայն նուիրատուութիւնք, կտակք և տարեկան բաժանորդագրութիւնք պիտի ընդունին և գանձին ի պէտս գործածութեան յիշեալ ուսումնարանի, նա ևս յիշեալ երկրագործական վարժարանի ուսման ծրագիր մը պատրաստելով ի ձեռն քաջ արուեստագիտաց, նոյն հիման և ուղղութեան վերայ ուսումնարանի կազմութեան և ընթացից վերայ պիտի հսկեն Կ. Պօլսոյ խնամակալ յանձնախմբին հետ:

Մինչև ցարդ մեր ձեռամբ հաւաքեալ դրամներն ևս, որոյ առաջին ցուցակը արդէն հրատարակեալ է, և միւսներն ալ հետզհետէ պիտի հրատարակուին, յանձնեցինք յիշեալ երկուքին ազնիւ և մեծարոյ խնամակալաց:

Ուստի այս առթիւ հրաւէր կը կարդամ ընդհանուր ազգայնոց թէ Տփխիսաբնակ և թէ գաւառաբնակ սիրելի ժողովրդոց, որպէս զի առանց խնայելու առատաձեռն օժանդակութեամբ իրենց աջակցութիւնը նուիրելու փութան այս տեսակ մեծ ձեռնարկութիւն մի ի գլուխ հանելու համար:

Յօդուածս չի վերջացած, ուրախառիթ լուր մ'ալ ունիմ աւետելու սիրելի ազգիս: Ռուբինեան Երկրագործական ուսումնարանը այսուհետև Ամբրոսիոս վարդապետի սեպհականութիւնը չէ, այլ ընդհանուր հայ ազգին կը պատկանի. ես իմ յօժարութեամբս իմ սեփհական վարժարանս սիրելի ազգիս կը նուիրեմ և կը կտակեմ զայն ս. Էջմիածնի Արարատեան Մայր Աթոռոյն, պայմանաւոր միշտ կանգուն պահուի Երկրագործական Ռուբինեան ուսումնարանը, որոյ կըտակագիրը ժամանակին ս. Էջմիածնի Արարատ պատուական ամսաթերթի մէջ և ազգային պարբերական թերթերու միջոցաւ պիտի հրատարակեմք:

Ես որ այսօր իմ բոլոր հարստութիւններս և կարողութիւնս եղած սոյն 10 հազար րուբլ արժէք ունեցող շէնքը սիրելի ազգիս կը նուիրեմ, հրաւէր կարդալու իրաւունք ունիմ մեծահարուստ և նշանաւոր ազգայնոց, որպէս զի մէկ մէկ գումար կամ կալուած կտակելով կամ նուիրելով յիշեալ Երկրագործական ուսումնարանին նորա ապագային ապահովեն:

Երկրորդ, առհասարակ ամենայն ժողովուրդ թէ վաճառականք և թէ արհեստաւորք պարտին իրենց տարեկան արդար և քրտնաթոր վաստակէն և շահէն բաժին մը նուիրել մշտապէս, յօգուտ սոյն ուսումնարանի և ի կրթութիւն հայ մանկտւոյն:

Եւ երրորդ, կառաջարկեմ որ յանուն Ալաշկերտի հայ ժողովրդեան, որչափ որ հաւաքեալ դրամք կան մինչև ցարդ, բոլորն ալ այս դըպրոցի դրամագլխին միացնել, որով ոչ միայն Կարնոյ գաւառին այլ նա և Ալաշկերտի Բասէնու և ուրիշ մի քանի գաւառաց հայ մանկտւոյն լուսաւորութեանը և Երկրագործական արուեստին զարգացմանը կարելի կը լինի նըպաստել:

Կը յուսամ թէ, արգոյ խմբագիր, մեր սոյն ամենափոքր ծառայութիւնը և ընդ նմին առաջարկութիւնները հաճելի և ընդունելի պիտի լինին սիրելի ազգիս և ամենայն ժողովրդոց ինչպէս նաև ձեզ. և պիտի քաջալերէք զմեզ, մեր սկսած ազգօգուտ ձեռնարկը ի գլուխ հանելու և պսակեալ տեսնելու. Խնդրում եմ տպել նուիրատուների հետևեալ ցուցակը.

Վեհափառ Հայրապետ Ամենայն Հայոց 150 ր., Գեր. Գաբրիէլ Արքեպիսկոպոս Այվազովսքի 50 ր., Ռոմանոս Նադիրեանց բժիշկ 200 ր. Անտոն Դորղանեանց 100 ր., Աղէքսանդր Յովհաննէս Մանթաշեանց 100 ր., Յովհաննէս Դաղօյեան Զիթախեանց 100 ր., Արշակ Տէր-Ղուկասեանց զօրապետ 100 ր., Պաղտասար Խոսրովեանց 50 ր., Նիկողայոս Տէր-Յակոբեանց 50 ր., Իշխանուհի Մագթաղինէ Բէհբութով 25 ր., Իշխան Նիկողայոս Բէհբութով 25 ր., Նորին պայծառափայլութիւն մայր Հերակլի 25 ր., Գրիգոր Յովհաննիսեան Իզմիրեանց 25 ր., Ն. Տ. Շ. Ամատունեանց 25 ր., Տոհմական պատուաւոր քաղաքացի Յարութիւն Գաբրիէլեան Իզլապաշեանց 25 ր., Աւետիս եղբայրք Տէր-Օհանեանց 60 ր., Միքայէլ Միրզոեանց Դարապաղցի 25ր., Ազգասէր Իշխան ոմն 25 ր., Ներսիսեան Ազգային-Հոգևոր ուսումնարանի ազնիւ սանուց կողմանէ 30 ր. 50 կ., Վանքի մայր Եկեղ. Աւագ տէր-Յովհաննէս քահանայ Տ. Պօղոսեան Սարգսեանց 20 ր., Աւետիք Պապովեանց և իւր ազնիւ որդւոյ պ. Յակոբ Աւետիսեան Պապովեանցի ձեռամբ, իրենց տան մէջ հրաւիրեալ բարեկամներէ՝ Աւետիք Պապովեանց 50 ր., Յակոբ Աւետիսեան Պապովեանց 50 ր., Ստեփան Պապովեանց 25 ր., Ասատուր Տէր-Յակոբեանց 20 ր., Դաւիթ Տէր-Նիկողայոսեան 20 ր., Գէորգ Չայգէշտեանց բ. անգամ 10 ր., Գալուստ Դարիպեանց 10 ր., Գրիգոր Աղիզեանց 10 ր., Մնացական Սարգսեանց 10 ր., Յովհաննէս Բէհբութեանց 10 ր., Գրիգոլ Մանթաշեան 10 ր., Իվան Նազարով 10 ր., Աղէքսանդր Տոնտուրեանց 5 ր., Զաքարիա Փարուխեանց 5 ր., Ղազար Տէր-Ղազարեանց 5 ր., Յակոբ Միրիմանեանց 3 ր., չորս անձանց և մէկ տիկնոջ կողմից 14 ր., Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցոյ մէջ. Ազգասէր ոմն 10 ր., Ազգասէր ոմն 5 ր., Աղէքսանդր Փրիտոնեանց 5 ր., Իշխան Մ. Պ. Բէհբութեանց 5 ր., Վ. Կուսիկեանց 5 ր., Խ. Քալանթարեանց 5 ր., Մ. Տոլուխանեանց 5 ր., Յարութիւն Ադամեանց 5 ր., Տէր-Յակոբեանց ագուլեցի 5 ր., Արշակ Շովեան 5 ր., Միքայէլ Տէր Նիկողայոսեանց 5 ր., քսան և վեց անձանց կողմից 130 ր., Ջգրաշէն եկեղեցւոյ մէջ: Սարգիս Աստոյեան Աղէքսանդրեանց 6 ր., Գրիգոր Աղիզեանց 5 ր., Եագօր Չայկեշտեանց 5 ր., Նառնեակ Ոսկանեանց ագուլեցի 5 ր., Յովհաննէս Սարգիսեան Տէր-Սարգիսեանց 6 ր., Իսահակ Բուդաղեանց 6 ր., Բաղդասար Աբովեանց 5 ր., Երեսուն երկու անձանց կողմից 53 ր.: Կաթուղիկէ ս. Գէորգ եկեղեցոյ մէջ: Սարգիս Նազարեանց 25 ր., Մովսէս Տէր-Առաքելեանց 5 ր., Երեցփոխ Գրիգոր Արէշեան 5 ր., քառասուն անձանց կողմից 57 ր. 70 կ.: Վանքի մայր եկեղեցոյ մէջ: Պօղաճեան 25 ր., Միքայէլ Տէր-Միքայէլեանց ագուլեցի 15 ր., Աղէքսանեանց 10 ր., Բաղդասար Աղէքսանեանց 10 ր., Գրիգոր Կ. Եղիազարեանց 10 ր., Քոչարեանց 10 ր., Սարգիս Ազարեանց 5 ր., Յակոբ Մէլիքեանց 5 ր., Եփրեմ Յատուրեան 5 ր., Արտէմ Գոզալով 5 ր., Քուչուրեանց 5 ր., Միրիմանեանց 5 ր., Կլէչեանց 5 ր., Մէլիք Քարակեօզեանց 5 ր., Նիկողայոս Յովհաննիսեան Ստեփանեանց 5 ր., Յիսուն և ինը անձանց կողմանէ 100 ր. Վահան Մամիկոնեանց 6 ր., Արտաշէս Մամիկոնեանց 5 ր., Մանանեանց 5 ր., Առաքել Քալանդարեանց ադենեցոյ ձեռամբ, տասն և հինգ անձանց կողմից 13 ր. 30 կ., համագումար 2106 ր. 50 կ.:

Ամբրոսիոս Ծ. Վ. Ռուբինեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Արարատ» ամսագրի մարտ ամսի տետրակը հաղորդում է մի շատ ուրախալի լուր, այն է որ Վեհափառ Կաթողիկոսի հրամանով աւետարանը թարգմանված է արդէն աշխարհաբար հայոց լեզուով և շուտով հրատարակվելու է: Վեհափառի ձեռքով կատարված այդ մեծ գործը կը գրվի մեր պատմութեան էջերի մէջ: Մենք վաղուց ասում էինք թէ աւետարանի կենդանի լեզուով թարգմանելը անհրաժեշտ է: Ամեն տեղ աւետարանի կենդանի լեզուով թարգմանելը տուել է մի նոր, ուժեղ զարկ ազգերի մտաւոր և բարոյական կեանքին, ամեն տեղ այդ գործը համարվել է մի նոր դարագլուխ ազգերի կեանքի համար:

—

Մեզ խնդրում են յայտնել որ այսօր, ապրիլի 17-ին, երեքշաբթի օրը, երեկոյեան 8 ժամին պ. Բէկեր դարձեալ տալու է իր ներկայացումը ԹԻՖԼԻՍԻ Ֆրանսիական ցիրկի մէջ: Տեղերի գները արդէն յայտնի են: Յայտարարութեանը նայելով ներկայացումը խոստանում է շատ բազմակողմանի լինել:

—

Ապրիլի 15-ին ստացանք մեր Թիֆլիսցի հարուստ հայերի մինից, պ. Իսայի Գէորգեան Փիթոյեանցից 500 րուբլ յօգուտ «Արարատեան» ընկերութեան: Ինչպէս յայտնի է, այդքան գումար միանուագ նուիրողը քուէարկվելու է ընկերութեան մէջ, որպէս մշտնջենաւոր պատուաւոր անդամ ընկերութեան:

—

Կիրակի, 15 ապրիլի, կայացաւ ԹԻՖԼԻՍԻ փոխադարձ կրեդիտի ընկերութեան ընդհանուր ժողովի նիստը: Անցեալ ընդհանուր ժողովին պակաս էր խորհրդի մի անդամ: Այս անգամ ընտրվեցաւ խորհրդի անդամ պ. Մ. Դօլուխանով:

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Ապրիլի 5-ին Բագուի փոխադարձ կրեդիտի ընկերութիւնը ընդհանուր ժողովի նիստ ունեցաւ մի դիրեկտորի ընտրութիւն անելու համար: Պ. Իւրեցկու տեղ դիրեկտոր ընտրվեցաւ պ. Գրիգոր Այվազեան 124 ձայների բազմութեամբ 36 ձայնի դէմ: Անցեալ տարի պարոնը ընտրվել էր նոյնպէս քաղաքային վարչութեան անդամ, բայց չընդունեց այդ պաշտօնը: Բագուի հասարակութիւնը ուրախ է, որ պ. Այվազեան յանձն առաւ բանկի դիրեկտորի պաշտօնը»:

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ մեզ գրում են: «Փրկչի եկեղեցու կալուածների վրայ բնակվող գիւղացիները, չը կարողանալով տանել հարստահարող կապալառուների կամայականութիւնը, որոնք առանց խղճի և առանց որ և է վերահսկութեան վարվում են իրանց կապալով տուած հողերի վրայ բնակվող գիւղացիների հետ, վճռել են գաղթել դէպի Ռուսաստանին նոր միացած Ղարսի նահանգը: Գիւղացիները այդ մասին արդէն թոյլտուութիւն են խնդրել կառավարութիւնից:»

—

ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԼԻՍԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Ապրիլի 4-ին, կայսրի հրաշալի ազատութեան օրը, տեղական հասարակութիւնը մի համեստ ճաշ տուեց Եյսկի գնդին: Մաղթանքներից յետոյ, որոնք կատարվեցան մեծ հրապարակի վրայ, խուռն բազմութեան և գնդի ներկայութեամբ, հայոց քահանայ տէր Արսէնը կարդաց մի յարմարաւոր ճառ, որի մէջ ցոյց տուեց հասարակութեան ջերմ խնդակցութիւնը Կայսրի երրորդ անգամ չարագործների ձեռքից ազատվելու մասին և վերջացրեց իր ճառը շնորհակալութիւն յայտնելով գնդին, հասարակութեան ուրախութեանը նորա ջերմ մասնակցութեան համար:»

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են թէ այն լուրը, որ տարածվեցաւ լրագիրների մէջ, իբր թէ Մանկունին մի նշանաւոր գումար է տարել Կ. Պօլիս, «Արարատեան» ընկերութեանը նուիրելու համար, սխալ է: Բայց թէ Վահրամ եպիսկոպոսը ահագին գումար է տարել իր հետ, մեր թղթակիցը հաստատում է թէ ճիշդ է: Թղթակիցը աւելացնում է թէ Ս. Էջմիածնի հոգևորականների բարձր շրջաններում լուր է պտտվում, թէ Մանկունին իր հետ տարած փողերով ձգտում է ձեռք բերել Կ. Պօլսի պատրիարքութիւնը:

—

Մեզ խնդրում են տպել հետևեալ յայտարարութիւնը: «Նկատելով որ համաձայն մեր յայտարարութեան վան ուսուցչի ռուսաց լեզուի, ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԻԴԻ հոգևոր դպրոցի համար, 500 րուբլ ռոճիկով, ոչ ոք դեռ չը յայտնեց իր կամքը ընդունել յիշեալ պաշտօնը, այժմ հոգաբարձութիւնը աւելացնելով ռոճիկը, առաջարկում է ռուսաց լեզուի ուսուցչին տարեկան 700 րուբլ ռոճիկ, իսկ վարժուհուն 300 ր. ռոճիկ: Ցանկացող ուսուցիչները և վարժուհիները, (աւելի լաւ կը լինէր եթէ ամուսիններ լինէին), կարող են դիմել հոգաբարձութեանը, ուղարկելով իրանց ուսման վկայականը:» Յայտարարութիւնը ստորագրված է՝ տեսուչ Յարութիւն Մամիկոնեան:

—

Ստացանք «Արարատ» ամսագրի ապրիլ ամսի տետրակը:

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ հաղորդում են, որ քաղաքը բժշկի կարօտութիւն ունի: Ժողովուրդը մեծ մասամբ դիմում է գրբացներին: Քաղաքում գտնված երկու բժիշկները թղթակցի կարծիքով բաւական չեն:

—

Մեզ հաղորդում են Վ. ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ, որ պ. պ. Յովհաննէս և Աւետիք Գասպարեանները առաջինը իր վախճանված հօր, իսկ երկրորդը եղբօր յիշատակին նուիրեցին յօգուտ Վ. Ագուլիսի երկսեռ դպրոցների 300 րուբլ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲԵԼԳԻԱ

Բելգիայում հասարակական կարծիքը դեռ զբաղված է տարրական ուսման ազատ լինելու հարցով. կղերական թերթերը էլ առաջվայ պէս տաք-տաք չեն խօսում. նրանք շատ լաւ հասկացան, որ հասարակութիւնն էլ առաջուայ պէս մեծ ուշք չէ դարձնում նրանց գրվածների ու պրօպագանդի վրա. կղերականները յուսահատվող մարդիկ չեն, կարծես նրանց դէվիզներից մէկն էլ այն է, որ մարդս երբէք չը պէտք է յուսահատվի. կղերական թերթերը այժմ իրանց պրօպագանդայի ձևը փոխեցին, այժմ նրանք փոխանակ առաջվայ պէս չորս, հինգ կամ մինչև անգամ վեց, եօթ սիւներ գրելու, նրանք այժմ բաւականանում են շատ կարճ յօդուածներով, բայց շատ անգամ պատահում է, որ նրանք իրանց կրքերով յանկարծ մոռանում են մաթեմատիկական պաղ հաշիւները և փոխում են իրանց գործելու մեթօդան, և դարձեալ դուրս են գալի ամբողջ մրոտված էջեր մի և նոյն մաշված ու փտած նախադասութիւններով:

Ազատամիտ կուսակցութիւնը արդէն մասամբ յաջողացրել է հաստատ հողի վրա կանգնել. յոյս կայ որ նրանց շուտով կը յաջողի տարրական ուսումը բոլորովին կառավարութեան ձեռքը ձգել: Վերջին ժամանակներս կղերականները տեսնելով, որ իրանց գցած սերմը չէ կանաչում, մի ուրիշ միջոցի դիմեցին. նրանք գտան այնպիսի մարդիկ, որոնք երկրի մէջ բաւականին անուն և ազդեցութիւն ունեն և այդպիսի մարդոց ստորագրութեամբ մի մանիֆէստ հրատարակեցին, որի մէջ նրանք բողոքում են թէ նոր կազմված ծրագրի պրօգրամայով «այսուհետև կրօնի դասատուութիւնը արգելվում է.» և այս վերջին խօսքերը մանիֆէստի մէջ տպված են ահագին մեծութեան տառերով, որպէս զի տպաւորութիւն գործեն ընթերցողի վրա: Կղերականների կողմից այսպիսի լուրեր տարածել կատարեալ խաբեբայութիւն է, որովհետև նոր կազմակերպված պրօգրամայի մէջ չը նայելով որ կրօնագիտութեան դասերի համար ժամ չէ որոշված, բայց այնտեղ ասված է, որ տեղային գիւղի կամ քաղաքի քահանան կարող է կրօնի դասերի համար առանձին ժամ որոշել և դասեր տալ, ուրեմն եթէ կրօնագիտութեան դասեր չը տրվին որ և է ուսումնարանում, դա ոչ թէ նրա համար կը լինի, որ նոր պրօգրամման հերքում է այդ, այլ դա կը լինի միայն նրա համար, որովհետև հոգևորականները չեն կամենայ դասեր տալ: Կղերականները, հակառակ խղճի ազատութեան և սահմանադրական կանոնների, մի պրօգրամմա են պահանջում, որի ճակատին ամեն առարկաներից առաջ կրօնը լինի նշանակված իր որոշեալ ժամերով, և այդ կրօնը պէտք է լինի կաթօլիկութիւնը, որը պէտք է պարտադիր համարել բոլոր ուսում առնող երեխաների համար. կղերականներին ինչ փոյթը թէ այդ երեխաների հայրերն ու մայրերը ինչ կրօնով էին ցանկանում դաստիարակել իրանց զաւակներին:

Կրօն բառով անդրալեռնական կղերականները անպատճառ կաթօլիկական կրօնն են հասկանում, ուրեմն նրանց շատ հաճելի չէր լինի եթէ ուսուցիչը իր աշակերտների առաջ հաւասարապէս դասախօսէր բողոքական, քաթօլիկական, յուդայական կամ մի որ և է ուրիշ կրօնի մասին, և հէնց այս առիթով էլ նոր պրօգրամման խոհեմաբար արգելում է ուսուցչին ընդհանուր դասախօսութեան միջոցին կրօնի մասին բառ անգամ արտասանել իր բերնից: Ի՞նչ կասէին կղերականները եթէ օրինակ ուսուցիչը դասի ժամանակ իր բողոքական աշակերտների առաջ ջատագովէր բողոքական կրօնը և կաթօլիկութեանը հերձվածող կամ աղանդաւոր անուանէր. սուրբ հայրեր, դուք խոստովանում էք, որ դա վատ կը լինէր, բոլորովին արդարացի է ձեր կարծիքը, դա կը վիրաւորէր կաթօլիկ աշակերտների հաւատը, դա կը լինէր մի ապօրինի և անխիղճ վարմունք. ուրեմն ինչու դուք չէք կամենում հասկանալ, որ եթէ բողոքական կրօնը պաշտպանելիս վիրաւորվում է կաթօլիկ երեխաների հաւատը, ուրեմն և մի և նոյնը պատահում է եթէ մենք կը պաշտպանենք ու ջատագով կը հանդիսանանք կաթօլիկական կրօնին. կամ չը լինի թէ, սուրբ հայրեր, այդ իրաւունքները պահանջած միջոցին, դուք բնաւ ձեր մտքովն անգամ չէք անցկացնում թէ աշխարհիս երեսին բացի ձեր սուրբ կրօնից կան և ուրիշ հազարաւոր սուրբ—սուրբ կրօններ...

Անշուշտ այսպիսի ամենաւ մերկ ճշմարտութիւններ հազար ու բիւր անգամ կրկնված են և սրանց կրկնելու ժամանակ, մարդս ակամայ կարմրում է. բայց ինչ արած, ինչպէս որ մի և նոյն խաբեբայութիւնների առաջ մի և նոյն ճշմարտութիւններն են դնում, այնպէս էլ մի և նոյն խաւարային մեքենայագործութիւնները լուսաւորելու համար պէտք մի և նոյն ճրագով լուսաւորել...

Մանիֆէստի հեղինակները—կղերականները—խղճում են փոքր երեխաների վիճակի վրա, որոնց մէջ, կղերականների կարծիքով, տէրութիւնը կամենում է մեռցնել կրօնի զգացմունքը: Նրանք անդադար խօսում են բարոյականութեան մասին, ընտանիքի հայրերի իրաւունքի մասին, խղճի ազատութեան մասին և բոլոր այս խօսքերով նրանք միայն մի բանի են ձգտում, այն է, հաստատել կաթօլիկ քահանայի իրաւասութիւնը երեխայոց դաստիարակութեան մէջ, որովհետև նրանք շատ լաւ հասկանում են, որ այդպիսով միայն նրանք կարող են տիրել աշխարհական դասակարգի վրա: Նրանք կամենում են բռնաբարել ամեն խիղճ և հպատակեցնել դրան կաթօլիկական վարդապետութեան, և այս բոլորը նրանք անում են առանց համարձակվելու «կաթօլիկ» խօսքը մէջ բերելու. նրանք միշտ այդ խօսքը փոխարինում են կրօն համեստ բառով...

Ո՛չ, պէտք չէ կարմրել, պէտք չէ ամաչել, պէտք չէ տարակուսել. պէտք է դէմ յանդիման ու համարձակ քայլերով գնալ դրանց առաջ, և միշտ լոյս աշխարհ անել դրանց մեքենայագործութիւններն ու խորամանկութիւնները. բաւական է որչափ նրանք ի չար գործ ածեցին ժողովրդի բարեմտութիւնը. պէտք է նրանց ամեն օր կրկնել այս խօսքը. «Դուք Ինկվիզիցիայի արժանի զաւակներ էք, ձեր պահանջած պարտադիր կրօնը կաթօլիկութիւնը կամ փայտակոյտն է:»

ԹԻՐՃԻՄԱՆԸ ԷՖԲԻԱՐ ԼՐԱԳՐԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վան, 1879, յունվար 20

Ա. Հայ ոստիկանի մը չարաչար գանակոծումը:—Բ. Ասորի գիւղ մը Լուսաւորչական եկեղեցին ընդունել կուզէ:— Գ. Սահմանադրութեան գործադրութիւնը:—Դ. Սրբազան Պատրիարք հօր ընկերութեանց նկատմամբ գրած կոնդակը:

Ա.—Գաւառական հարստահարութիւններ այնչափ հրատարակուած են լրագրաց մէջ, որ ընթերցողք ձանձրացած են գրեթէ. ուստի թղթակցութիւնք զանոնք գրելով նոր բաներ երևան հանած չեն լինիր: Մենք նկատելով այս բան՝ չէինք ուզեր մեր նամակով հարստահարութիւններ նկարագրել, սակայն քարէ սիրտ ունենալու չափ ալ անզգայ չէինք որ կարենայինք չը պատմել հետևեալ սոսկալի չարագործութիւնը:

Յունուար 17-ին Տիլօեան Վարդան անուն անձն, որ կառավարական զինուոր է Առաջնորդարանին յատկացուած, Այգեստանի Նորատիլիր կոչուած թաղէն անցած ժամանակ, Կավազ օղլի Շարօ թիւրքն առանց ո և է պատճառ կը յարձակի խեղճ Վարդանին վրայ, հրացանի բունով չարաչար կը ծեծէ այնչափ, որ կը յուսայ թէ մեռած պիտի մնայ հարուածներուն տակ. բայց որովհետև դեռ ողջ մնացած կը լինի, գօտի մը նորա վիզ կանցունէ և հեղձամղձուկ վիճակի մէջ կը քաշէ մօտակայ հորը նետելու համար. այն տեղն մերձակայ տուներէն աղաղակ կը բրդի և թիւրքն իւր սպանելըն ձգելով փախչել կը ստիպուի: Վարդանի կեանքն վտանգի տակ է այժմ և չը կարծուիր թէ առողջանայ. զի ոսկորները ջարդուբուրդ եղած են և շունչն սպառելու վրայ էր: Շարօն փախած է, կառավարութիւնը նորա հայր ձերբակալած է: Երեմիա սրբազան հատուցում պահանջեց, կուսակալն պատասխանեց թէ քեզ խառնուելիք չը կայ:

Արդ՝ խմբագիր տէր, կարելի՞ է միթէ այսպիսի դէպքերու վրայէն լռութեամբ անցնիլ. ի՞նչ կուզեն Հայերէն անգութ տաճիկներն. մինչև երբ դեռ պիտի կրենք այսպիսի հարուածներ: Վարդանի դէպքէն 'ի զատ դեռ շատեր կան, բայց չենք յիշեր:

Բ.—Քաղաքէն իբր 10 ժամ հեռի Սարա անուն գիւղ մը կայ, որ զուտ Ասորաբնակ է: Այս գիւղի Ասորիներն՝ որք 30 տունի չափ են, այս շաբաթ հանրագրով մը դիմեցին Առաջնորդարանին՝ յայտնելով թէ Լուսաւորչական եկեղեցւոյն անդամ կուզեն լինել և աղաչելով որ դասատու խրկուի իրենց և դպրոց բացուի իրենց գիւղը: Առաջնորդարանը պէտք եղածն գործադրած չէ տակաւին. միայն կուզէ ստուգել թէ ի՞նչ շարժառիթ ունին Ասորիք որ այս խնդիրն առաջարկեցին:

Գ.—Երկար ժամանակէ հետէ ժողովուրդ կը փափաքէր այստեղ Սահմանադրութեան գործադրութիւնը տեսնել, և սահմանադրապէս Վարչութիւն ունենալ. զի Թաղ. խորհուրդներն 6 տարիէ 'ի վեր պաշտօն կը վարեն. Վարչութիւնն ալ իւր ուզած մարդիկ իրեն անդամ կընտրէ, մինչ ինքն ալ օրինական կերպով ընտրուած չէ: Առաջնորդարանը չը կարենալով այլ ևս ժողովրդեան փափաքին դիմադրել, այս շաբթու գործադիր յանձնաժողով մը ընտրեց, որ պիտի սկսի, կասեն, մօտ օրերս Սահմանադրութիւնը գործադրել, Թաղ. խորհուրդներն ընտրելով պիտի առաջանայ մինչև Առաջնորդի ընտրութեան սահմանը: Վանայ հին կուսակցութիւններն կը դիմեն զիրեար՝ տեսնելու համար թէ ո՞ր կողմն խլրտում տեղի պիտի ունենայ: Ըստ մեզ, եթէ կուսակցութիւններ երևան ելնեն, նոր տարրերէ կը բաղկանան նոր պարագլուխներ ունենալով:

Դ.—Երկու շաբաթ առաջ այստեղ երևցաւ մի պատճէն այն կոնդակի, զոր Ս. Պատրիարք Հայրն Կ. Պօլսոյ Եկեղեցեաց մէջ կարդալ տուած էր ընկերութեանց օգնելու համար: Այդ կոնդակին մէջ Վանէն երեք ընկերութիւն միայն յիշուած լինելով «Սանդխտեան, Հայկազեան, Հայրենասէր» միւս ընկերութիւններն նախանձեցան: Սակայն այս ճշմարիտ է որ Ս. Պատրիարք լաւ ընտրութիւն արեր էր. վասն զի այդ երեքն ամենէն աւելի օգտակար եղած են Վանայ: Հայկազեան ընկերութեան դպրոցն այժմ Հայրենասէր ընկերութիւնը կը հոգայ թէ նիւթապէս և թէ բարոյապէս որոյ ծախքը կը հայթայթէ ժողովրդեն ստակ հանգանակելով: Ժողովուրդ մեծ վստահութեամբ կը նուիրէ: Հայրենասէր ընկերութիւնը Հայկական վարժարանի սաներէն կազմուած է:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Polit. Corresp.» լրագրին Սալօնիկից հաղորդում են, որ բօլգարների ապստամբութիւնը հետզհետէ սաստկանում է: Սալօնիկի նահանգապետը թիւրքաց կառավարութիւնից օգնական զօրքեր է պահանջել: Նահանգապետի իշխանութեան տակ գտնված 40 բատալիօն զօրքերը բաւական չեն ապստամբութիւնը ճնշելու համար:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մասիսի» մէջ կարդում ենք. «Գոհութեամբ կը լսենք թէ Սրուանձտեանց գեր. Տ. Գարեգին վարդապետ վերջին անգամ Հայաստան ըրած ուղևորութեան պատմութիւնը մամլոյ յանձներ է և թէ Գատը գիւղի մեր պատուարժան ազգայինք, որոց քարոզիչն է գեր. վարդապետն, ազգասիրաբար յանձն առեր են գրքին տպագրութեան ծախքն ամբողջապէս վճարել:»

* * *

Շնորհակալութեամբ ստացանք Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութենից Ս. Ղազարի տպարանում հրատարակութեան համար պատրաստվող «Հայ—անգլիական բառարանի» յայտարարութիւնը:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ԼՕՆԴՕՆ, 13/25 ապրիլի: Բրիտանական գլխաւոր հիւպատոսը Կայիրում Վիվեան վերադարձաւ իր տեղը: Եակուբ-խանը համաձայնեց ընդունել բրիտանական դեսպանութիւնը: «Daily News» լրագրին Բագուից հեռագրում են, որ Տեկէ ցեղի թիւրքմենները յարձակվեցան ռուսաց արշաւող զօրաբաժների ուղտերի վրա և յափշտակեցին 100 հատ: Գեներալ Լամակին յետ մղեց յարձակվողներին: Ռուսները 20 մարդ կորցրին:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 14 ապրիլի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ $96\frac{5}{8}$ ր., երկրորդ 96 ր., երրորդ 96 ր., չորրորդ 95 ր. 75 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 239 ր., երկրորդ 234 ր., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը 93 ր. 25 կ., երկրորդ 93 ր. 50 կ., ոսկի 8 ր. 52 կ.: Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 23 պէնս, ռուսաց 100 րուբլ Գերմանիայի վրա արժէ 196,25 մարկ, Փարիզի վրա 241 ֆր. 75 սանտիմ: Տրամադրութիւնը շատ ամուր է:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 ապրիլի: Ապրիլի 2-ի չարագործի դատի համար նշանակված բարձր դատարանի նախագահ նշանակված է իշխան Ուրուսով: Բ. Դուռը Սերմեն-էֆենդիին նշանակեց Սերբիայի դեսպան: Գեներալ Տօտլեբեն ապրիլի 18-ին ուղևորվում է Օդէսա, իսկ կոմս Լօրիս-Մելիքօվ այսօր ուղևորվում է Խարկօվ: Հաւատացնում են, որ չինական դեսպանութեան գլխաւոր նպատակը անաջողութեան պատահեց: Ռուսաց կառավարութիւնը վճռականապէս հրաժարվեց Կուլջան Չինաստանին տալ:

ՎԻԷՆՆԱ, 14/26 ապրիլի: Կոմս Շուվալօվին այստեղ առանձին ուշադրութեամբ են շրջապատում: Լրագիրները զանազան դատողութիւններ են անում նրա յանձնարարութեան մասին:

ՄՕՍԿՎԱ, 14 ապրիլի: Իշխան Դօլգօրուկօվի յիսնամեայ յոբելեանը փառաւոր կերպով տօնված է: Ստացվեցին բազմաթիւ ադրեսներ և հեռագիրներ: Թագաւորը և թագուհին բարեյաջողութեամբ անցան Մօսկվայով ապրիլի 13-ին, իսկ Խարկօվով 14-ին:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 13/25 ապրիլի: Աւստրօ-թիւրքաց դաշնադրութիւնը հետևեալ գլխաւոր կէտերից է բաղկանում. Աւստրիային արգելվում է գրաւել Նօվի-Բազար երկու ամսից առաջ դաշնադրութեան հաստատվելու օրից, աւստրիացիներին անպայման արգելվում է գրաւել Բադօնի անցքը, Սալօնիկի ճանապարհը և Լիմա գետի աջ ափը: Նօվօ-Վարօշի, Պրէպօլյէի և Բէլօպօսեյի մէջ գտնված զօրքերի համար սահմանական գիծ է որոշված: Այդ գծից անցնելը աւստրիական զօրքերին արգելված է:

Խմբագիր-Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ՄՇԱԿ"
ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱ-ԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ
1879 թուին

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ԱՄԷՆ ՕՐ, բացի տօն և տօների հետևեալ օրերից:

Լրագրի ոգին և պրօգրամման նոյն են մնում: Մենք ստանում ենք ՍԵՓԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: «ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլ է, կէս տարվան 6 րուբլ: Գրվել կարելի է ՄԻԱՅՆ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ մէջ:

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐԸ ծախվում են 5 կօպէկով հատը:

Օտար քաղաքներից պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով ТИФЛИСЪ Редакція «Мшакъ.

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ПОТИ-ТИФЛИССКАЯ ЖЕЛѢЗНАЯ ДОРОГА
ОБЪЯВЛЕНІЕ

Съ 9 Апрѣля будутъ въ движеніе товаропассажирскіе поѣзда: № 5 отъ Поти до Тифлиса и № 6 отъ Тифлиса до Поти по нижеслѣдующему росписанію.

Поѣздъ № 5					Поѣздъ № 6				
Станціи.	Приходъ.		Отходъ.		Станціи	Приходъ		Отходъ	
	ч.	м.	ч.	м.		ч.	м.	ч.	м.
			вечера					пополудни	
Поти	—	—	6	45	Тифлисъ	—	—	12	56
Ріонъ	1	25	2	20	Гори	4	15	4	35
Квирили	3	46	4	39	Михайлово	6	25	6	45
Михаилово	9	36	10	06				по полуночи	
			пополудні		Квирили	11	44	12	15
Гори	11.	55	12	20	Ріонъ	1	24	1	54
Тифлисъ	3	51	—	—	Поти	6	35	—	—

Пасажирскіе поѣзда: № 1 изъ Поти и № 2 изъ Тифлиса, а также товаропассажирскіе поѣзда № 7 изъ Сурама № 8 изъ Тифлиса будутъ въ движеніи по прежнимъ росписаніямъ.

Կենդանիների Հովանաւորութեան ԹԻՖԼԻՍԻ ընկերութեան անդամները հրաւիրվում են ապրիլի 20-ին, երեկոյեան 7 ժամին շնորհ բերել ընկերութեան ընդհանուր ժողովին, որ լինելու է ընկերութեան բնակարանի մէջ, այն է ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ընկերութեան շինութեան մէջ, Բարիատինսկի փողոցի վրա, Ալէքսանդրեան այգիի մօտ: Կարող են ներկայ գտնվել և կենդանիների հովանաւորութեան գործով բոլոր հետաքրքրվողները: Անդամներից խնդրվում է բացի սորանից, վճարել ընկերութեան գանձապահին, պ. Գ. Մ. Կասումօվին իրանց անդամական վճարը: Պ. Կասումօվ կենում է Վօրօնցօվսկայա Նաբէրէժնայա փողոցի վրա, Վարլամօվի տանը № 18 և ընդունում է փողերը առաւօտեան 8—9 ժամ և երեկոյեան 3—5 ժամ:

ПОРТНОЙ ИЗЪ ПЕТЕРБУРГА ГЕРМАНЪ на Гановской улицѣ въ домѣ Іоанисіани Имѣю честь извѣстить почтенеишему публику, что принимаю заказы своими товарами военныя и статския платья и исполняю собственнымъ присмортомъ и также отдаю на прокатъ разныя костюмы кромѣ того въ моемъ магазинѣ имѣется мужскія и дѣтскія костюмы заказы и продажа производится по весьма умѣреннымъ цѣнамъ.

1—10

ԹԻՖԼԻՍԻ քաղաքային վարչութիւնը յայտնում է, որ ապրիլի 13-ին իր ներկայութեամբ կը լինի աճուրդ հինգ տարի ժամանակով կապալով տալու համար մի կտոր գետին, որ 6000 քառակուսի սաժէն տարածութիւն ունի և որ գտնվում է Թիֆլիսի երրորդ բաժնում, 10-որդ մասում, Խրիստօվի տան հանդէպ Կուր գետի մօտ: Գետնի սահմաններն են հիւսիսից Վօրօնցօվի կամուրջը, արևելքից և հարաւից Կուր գետը. արևմուտքից Խսարլօվի կալուածները:

Ազգ

Գառնիկ Ալէքսիանոս Յարութիւնեան, որը մականունը Սարբեան Սիվասցի. Կ. Պօլիս Բերայի Թաղը ծնած, 18—20 տարեկան, արհեստը դրաշարութիւն, ինքը բարձրահասակ, երկու տարի է որ անգլեացի վաճառականի մը հետ աւկէ (Պօլսէն) ելած շոգենաւով Փօթի գալու, անկէ ալ Թիֆլիսանցնելու նըպատակաւ. Ճամբայ ելած օրէ մինչև ցայսօր և ոչ մի լուր առնուած. Հայրը և մայրը քոյրը մը ունի. ով որ տեսած է յիշեալ երիտասարդը, մարդասիրաբար ազգային լրագրաց իմաց տալու շնորհի ընելը կաղաչուի:

„Նուէր քեասիր գեղջիներին" անունով նոր դուրս եկած բրօշիւրը ծախվում է հատը 15 կօպէկով Թիֆլիսի Կենտրոնական և Զաքարիայ Գրիգորեանի գրավաճառանոցներում: Հարիւրով առնողներին կը լինի 20% զեղչում, եթէ անմիջահէս դառան դէպի մեզ այս հասցէով. Тифлисъ Григорію Терь-Меликсетову. въ Сололакхъ, на Сололакской улицѣ, у Вознесенской церкви, въ д. Микаила Галустова, подъ № 110.

Գրիգոր Տէր-Մելքսեդեկեան:

Բժիշկ Աւետիք Բարսեան (Բարսեվ) ընդունում է հիւանդներին Թիֆլիսի բժշկանոցում չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը ջղային և հոգեկան հիւանդութիւններ բժշկելու: Բացի այդ բժիշկ Բարսեան (Բարսեվ) հինգշաբթի և շաբաթ օրերը առաւօտեան 9—10 ժամը ընդունում է իր տանը ներքին հիւանդութիւններ ունեցող կամ էլեկտրականութեամբ բժշկելի աղքատ հիւանդներին: Հասցէն Սերգիեվսկայա փողոց տու Բայանդուրօվի:

7—10

Ղարաբաղի և Նուխու մի քանի հայ գիւղերին առաջիկա ուսումնական տարւայ համար հարկաւոր են հայ և ռուս լեզուների և թուաբանութեան ուսուցիչներ. տրւում են բաւարար ռոճիկներ. ցանկացողները պէտք է յայտնեն նամակով իրանց ծեր և որքան սովորած լինելը. եթէ յայտնուեն միջնակարգ դպրոցներից աւարտածներ, նոցա կառաջարկուի ուսուցչութեան Նուխի և Լանքարան քաղաքներում. Նամակները պէտք է ուղղել հետևեալ հասցէով. Շուշի Արիստակէս Մ. Սեդրակեան:

ԱՊՐԻԼԻ 17 — ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ — ԹԻՖԼԻՍ 1879

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Ապրիլի 16-ին)

	Ր.	Կ.
Ոսկին (պօլուիմպերիալը)	8	55
Հին 82 պր. մ. արծ. 1000 մ.	1500	—
Հին 20 կ. 72 պր. 1000 „	1740	—
Վիգրիշնի 5% առաջի փոխառութեան տոմ. 100 »	241	—
Երկրորդ 5% վիգրիշնի »	238	—
Մարսելի կուրսը 244—	100	—
Լօնդօնի կուրսը Օդեսայի վրա	105	19
Վենայի կուրսը առէ 113 գլ.	100	—
Փարիժի բարաթը	5	65
Առևտրական բանկի ակցիան 200 մ.	320	—
Փօթի Թիֆլիսեան երկաթուղու ակցիան 125 մ.	102	—
Շաքարը բրօցկու	7	40
„ միւս տեսակը	7	30
„ չաքար աւազը	5	60
„ տրանզիտը	5	80
„ մաքուր փճարած	12	50
Բամբակը Երևանու Ամերիկայի սերմից	7	60
Միւս տեսակը հին սերմից	7	—
Բուրդը Թուշի	7	50
„ Թարաքամի	4	20
Ալիւրը Շորագալու	1	70
„ Երևանի	—	—
Գարին	1	—
Մոմը բնաճարպի (стеар.)	12	60
Մետաքսը Նուխվայ	200	—
Կախեթունը	140	—
Կոկոնը Նուխւայ (բոժ.)	40	—
Ֆրինգոնը (լաւը) Ագուլեաց	55	—
Կօֆէն մոկօի	27	—
„ լիանի	22	—
„ Մարտինօյին	18	—

ՀեՌԱԳԻՐ

	Ր.	Կ.
Կովկասի և Անդրկովկասի քաղաքները	1	
Ռուսաստան	2	
Աւստրիա	3	
Անգլիա	4	
Գերմանիա	2	88
Ֆրանսիա	3	75

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ
(Վէրայի վրա № 38)

Ծնողականների ընդունելութիւնը ցերեկվայ և գիշերվայ ամեն ժամանակ, որը 50 կօպէկ վարձով, իսկ չքաւորներին անվարձ: Առանձին սենեակներում ամիսը 30 — 50 րուբլ: Կանանց հիւանդութիւնների բաժանմունքի մէջ վարձը ընդհանուր սենեակում 18 րուբլ, իսկ մասնաւոր սենեակներում 30 րուբլ ամսական:

Երեխեկ հիւանդ կանանց և երեխաների ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 9½ մինչև 11 ժամ առաւօտեան: Բժշկապետ Անանով:

ՓՕԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Թիֆլիսից մինչև Փօթի (ճանապարհորդների գնացքը) 9 ժամին 21 րօպէ առաւօտեան: Մինչև Միխայլօվօ (խառն գնացքը) երեկոյեան 5 ժամ. 18 րօպէ:

	առաւօտ.	երեկոյեան
Թիֆլիսից	9. 21	5. 18
Գորի	11. 58	9. 43
Միխայլօվօ	1. 29	11. 57
Րիօն	6. 47	
Փօթի	9. 40	
	առաւօտ.	
Փօթիից	9. 13	
Րիօն	12. 13	
Միխայլօվօ	5. 39	1 37
Գորի	7. 5	4. 8
Թիֆլիս	9. 31	7. 56

Թիֆլիս գալիս է առաջին գնացքը երեկոյեան 9 ժ. 31 ր. երկրորդը՝ առաւօտեան 7 ժ. 56 ր.

Տեղերի գինը՝ Թիֆլիսից

	I կլաս.	II կլ.	III կլ.
Մցխէթ	90	68	38
Գորի	3. 20	2. 40	1. 33
Սուրամ	5. 22	3, 92	2, 18
Րիօն	9.	6. 75	3. 75
Փօթի	13. 1	9. 75	5. 42

ՓՕՍՏ

Ամեն տեսակ թէ նամակներ, թէ լրագիրներ և թէ ծանր փոստ ամեն տեղ ուղարկելու, ընդունվում են ամեն օր, առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 և կէսօրից յետոյ 3 ժամից մինչև 7. իսկ կիրակի օրերը հասարակ նամակներ մինչև 10 ժամ առաւօտեան և 3—7 երեկոյեան:

Ռուսաստանից և Արտասահմանից փօստը ստացվում է Թիֆլիսում ամեն օր: Բագուի տրակտից՝ երեքշաբթի և շաբաթ օրերը: Երևանի տրակտից՝ երկուշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ: Փօթի-Թիֆլիսեան երկաթուղուց ամեն օր: Նուխու տրակտից չորեքշաբթի և կիրակի: Բելիկլիւչի տրակտից երեքշաբթի և շաբաթ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

	կօպ.
Բաց նամակ արժէ	4
Ռուսաստան և Եւրօպայի բոլոր երկիրները նամակը արժէ	7
Ամերիկա	8
Պարսկաստան	8
Հնդկաստան	70
Եգիպտոս	27

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

Հիւանդների ընդունելութիւնը ժամը 9-ից մինչև 1 ժամը կէսօրից յետոյ:

Երկուշաբթի. Լիսիցեվ և Գօրալեվիչ ներքին հիւանդութիւններ, Բակստ վեներական և կաշու հ., Քուչարեանց վիրաբուժական և կանանց հիւանդութիւններ:

Երեքշաբթի. Վէրմիշեվ ներքին հ., Մինկեվիչ վիրաբուժական հ., Բակստ կուրծքի և ներվային հ., Ա. Բախուտօվ կանանց, երեխաների հ. և մանկաբարձութեան. Բէյեր աչքի հ.:

Չորեքշաբթի. Լիսիցեվ ներքին հ., Բակստ վեներական և կաշու հ.:

Հինգշաբթի. Վէրմիշեվ ներքին հ., Քուչարեանց սիֆիլիտական և միզային գործարանների:

Ուրբաթ. Լիսիցեվ ներքին հ. Բակստ կրծքային և ջղային հ., Ա. Բախուտօվ կանանց և երեխաների հ. և մանկաբարձութեան:

Շաբաթ. Վէրմիշեվ ներքին հ., Մինկեվիչ վիրաբուժական հ., Բակստ վեներականկաշու հ., Բէեր. աչքի հիւանդութիւններ

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ. Տ. Ե. Պ. Ձեր ապահովագիրը վաղուց ուղարկել ենք: Ապահովագրի համարն է 559. Շնորհակալ կը լինենք, եթէ յանձն կառնէք այդ աշխատանքը:

—Կ. ՊՕԼԻՍ, Հ. Ստայանք նամակը: Շնորհակալ ենք: Կը տպենք հետևեալ համարում:

—ԲԵՐԼԻՆ. Ա. Ա. Շուշի գընացողը մի ուրիշն է, որ մեր աշխատակցի անուանակից և ազգակից է: Վերջինը աշխատում է խմբագրատանը և դիտաւորութիւն անգամ չունի հեռանալու:

—ԴԱԻՐԷԺ. **. Շարունակեցէք գրել: Ձեր նամակները կը տպենք: Առ այժմ հրահանգների պէտք չունէք:

—ԳԱՆՁԱԿ. Պ. Ռ. Ա. Նամակը կը տպենք հետևեալ համարում:

Дозволено Цензурою 16 Апрѣля 1879 г. Тифлисъ

Տպարան Ա. Ա. Միխելսօնի

Типографія А. А. Михельсона